

Dekonstrukce v dějinách umění

Mgr. Dominika Grygarová

grygarova@phil.muni.cz

dominika.grygarova@nudz.cz

Cíle kurzu

- Jacques Derrida (1934–2004) a dekonstrukce: způsob kritické reflexe textů vycházející z Derridovy anti-epistemologie; myšlení pro jinakost uvnitř tradičního myšlení
- Zmapovat uměleckohistorickou literaturu užívající dekonstrukci
- Tři vrstvy analýzy:
 - 1.) OBSAH TEXTU
 - 2.) AUTOROVA DEKONSTRUKCE: vysledovat mechanismus a vliv dekonstruktivního myšlení na autora, důslednost, odchylky
 - 3.) NAŠE DEKONSTRUKCE: dekonstruktivní reflexe textu (stojíme nad autorem): nahlížet texty dekonstruktivně - jít pod obsah a autorovu argumentaci a sledovat diskurzivní strategie autora apod.

Požadavky k zápočtu

aktivní účast na seminářích: referát 30 min
seminární práce 10-15 normostran

Seminární práce:

- 1.) interpretace zadaného textu (v angličtině/
francouzštině)
- 2.) vlastní úvaha nad možnostmi aplikace
dekonstruktivního myšlení

Termín odevzdání elektronicky: 30. 6. (možnost
přepracování v zářijovém termínu: do 10. 9.)

Dekonstrukce v dějinách umění – ochutnávka témat

- Uvažování o identitě uměleckého díla
 - Jiné ambice oboru, jiné způsoby psaní
- vyvěrá z problematizace logické struktury, tradice západního (metafyzického) myšlení
- kritický a epistemologický projekt založený na:
- Kritice metafyziky přítomnosti
- Vnímání temporality (odložení přítomnosti)
- Jazykové podstatě skutečnosti (viz DNA) a diferenci mezi znaky

- Dekonstrukce: srovnání klasického čtení textu (metafyzika přítomnosti) vs. čtení textu skrze derridovskou epistemologii
- Ne-identita uměleckého díla, bytostná nehomogenita
- Nerozhodnutelnost – *indécibilité*
- Konstruktivní povaha běžných postupů dějin umění
- Anti-explanační přístup: je cvičením v ukazování děr v našich dosavadních teoriích, nesnaží se vyhledávat chyby dosavadních teorií, ale stopovat rozhodnutí
- Orientace na text i recepci
- Necháává zaznít různé debaty z různých perspektiv

- Text i čtenář/ dílo i divák: nikoli zůle čtenáře či diváka
- Smrt autora (zpětná konstrukce)
- Způsob uspořádání velkého množství dat
- Psaní „okolo“ obrazu: hledat co nejvíce perspektiv a relevantních souvislostí a klást si i znepokojivé a rušivé otázky
- Exteriorita jako součást díla; bytostné propojení teorie s dílem – performativní aspekt uměleckohistorické teorie

Dekonstrukce jako kritická praxe

- Literární věda; Paul de Man, Jonathan Culler
- Dějiny a teorie umění: návazání na strukturalismus, sémiotiku (jazykový obrat v dějinách umění)
- Donald Preziosi, Norman Bryson, Michael Ann Holly, William J. Thomas Mitchell, Rosalind Krauss, Craig Owens atd.

Úvod do myšlení J. Derridy I: Problém počátku a kritika metafyziky přítomnosti

- Dekonstruktivní čtení Edmunda Husserla a jeho pojetí časovosti
- Husserlova fenomenologie a západní metafyzická tradice: privilegium přítomnosti a samodanosti, bodový (punktuální) charakter *ted'*
- Derrida: dotáhne důsledky *zprostředkovanosti impresionálního ted' retencí* (*ted'* se ukazuje se zpožděním, v reflexi)

- Husserl: časový objekt má časový horizont: retence (primární vzpomínka) – teď (prvotní imprese) – protence
- kontinuita: doznívání a předjímání
- Derrida: nejasnost hranice mezi teď a retencí
- Husserl: časový objekt je ustaven pojímajícím aktem – tedy až objekt uplyne, identifikujeme jeho počátek
- Derrida: teď je tedy zprostředkováno retencí (ne-těď)
→ odsunutá, zprostředkovaná přítomnost

„přítomnost vnímaného přítomného se jako taková může zjevovat pouze potud, pokud kontinuálně splývá s ne-přítomností a ne-vněmem, tj. s retencí a protencí“

Shrnutí dekonstruktivní strategie na příkladu Husserlova pojetí časovosti

- vyhledávání problematických, seberozporných bodů, slepých míst
- Strategie textu, zakrývání slepých míst
- Způsob zacházení s opozicemi – zásadní kontaminace, ne-identita
- Metafyzika přítomnosti: univerzální forma zkušenosti je přítomnost, esence, ego, bytí

Literatura

Jacques DERRIDA, *De la grammatologie*, Paris: Les éditions de minuit, 1967

Jacques DERRIDA, *L'Écriture et la différence*, Paris: Édition de Seuil, 1967.

Jacques DERRIDA, *La voix et le phénomène*, Paris: Presses universitaires de France, 1967.

Jacques DERRIDA, *Texty k dekonstrukci. Práce z let 1967–72*, Bratislava: Archa, 1993.

Zdeněk KOŽMÍN, *Smysl dekonstrukce. Derridovské průřezy*, Brno: Masarykova univerzita, 1998

Miroslav PETŘÍČEK: *Úvod do současné filosofie*, Praha: Hermann & synové, 1992.

Peter BRUNETTE / David WILLS (ed.): *Deconstruction and the Visual Arts. Art, Media, Architecture*, Cambridge / New York / Oakleigh: Cambridge University Press, 1994.

Donald PREZIOSI, *Rethinking Art History. Meditations on a Coy Science*, London / New Haven: Yale University Press, 1989.

Norman BRYSON, „Art in Context“, in: Ralph COHEN (ed.), *Studies in Historical Change*, Charlottesville : University of Carolina Press, 1989.

Keith MOXEY, *The Practice of Theory. Poststructuralism, Cultural Politics, and Art History*, Ithica / London: Cornell University Press, 1994.

Stephen W. MELVILLE, *Philosophy Beside Itself. On Deconstruction and Modernism*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1986.

Craig OWENS, *Beyond Recognition. Representation, Power, and Culture*, Berkley and Los Angeles, California: University of California Press, 1992.